HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

בעי רבא בבריא היאך בשכ"מ הוא דניחא ליה דלישתמעון מלה אבל בבריא הא קאי איהו או דלמא ^א^בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא תא שמע הכותב פירות נכסיו לאשתו גובה כתובתה מן הקרקע למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר כתב כל נכסיו לאשתו ויצא עליו שטר חוב רבי אליעזר אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וחכ"א ^ב^תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן ואמר רבי יהודה הנחתום מעשה ואירע הדבר בבת אחותי כלה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן טעמא דיצא עליו שטר חוב הא לא יצא עליו שטר חוב קניא ובמאי אילימא בשכ"מ והא אמרת לא עשאה אלא אפוטרופוס אלא לאו בבריא לעולם בשכיב מרע ורב עוירא מוקי לה בכולהו רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה ונמצאת קרחת מכאן ומכאן למימרא דלא אזיל רב נחמן בתר אומדנא (א) והתניא הרי שהלך בנו למדינת הים ושמע שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים ואחר כך בא בנו מתנתו מתנה ר' שמעון בן מנסיא אומר ^ג^אין מתנתו מתנה (א) שאילו היה יודע שבנו קיים לא כתבן ואמר רב נחמן הלכה כרבי שמעון בן מנסיא ^ד^שאני התם °דניחא לה דתיפוק עלה קלא דכתבינהו ניהלה להנהו נכסים תנן התם (ב) ^ה^הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה משום דכתב לה קרקע כל שהוא אבדה כתובתה אמר רב במזכה להן על ידה ושמואל אמר במחלק לפניה והיא שותקת רבי יוסי בר' חנינא אמר באומר לה טלי קרקע זו בכתובתיך

ומקולי

בעי רבא בבריא. שכתב כל נכסיו לאשתו ולכל הני דאיירי שמואל אם כתב להם במתנה מהיום לגמרי אי נמי מהיום ולאחר מיתה מי אמרינן מתנה גמורה היא דאי משום כבודה הא קאי הוא ויכבדוה מאימתו: **דלישתמעון מלה מהשתא.** לפי שיודעין שעתידין להיות כפופין לה: **הכותב.** במתנה: **פירות נכסיו.** שעכשיו בעין. אי נמי דאקני לה קרקע לפירותיה דאקני לה בגופא דארעא דקנייה: **גובה.** (ב) כל כתובתה מן הקרקע דבשביל מתנה זו לא מחלה שעבוד כתובתה שעל הקרקע ואם כתב לה קרקע ופירות לגמרי מחילתן או שליש או רביע גובה כתובתה מן השאר ולא זו אף זו קתני כתב לה פירות ואפי' קרקע ומיהו האי דקתני למחצה לשליש ולרביע בזו ואין צ"ל זו מיפרש' ולאו דוקא נקט כי האי סידרא הכא אלא משום דבכל דוכתא רגיל לומר כן: **כתב כל נכסיו לאשתו.** וקא סלקא דעתך השתא אפי' במקום בנים דאמר שמואל לעיל [קלא:] לא עשאה אלא אפוטרופא והכא קאמר דקניא: **ויצא עליו שטר חוב.** שקדם למתנה זו ומיהו לכתובתה לא קדם: **תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה.** דליפות כחה נכתבה מתנה זו לזכות במותר נכסים אבל היא לא מחלה שעבוד כתובתה שעל נכסים הללו בשביל מתנה זו שאם תיבטל מתנה זו בשביל בעל חוב הקודם תחזור עליהם מכח שעבוד כתובתה והלכך רוצה היא שתקרע מתנתה: **תקרע כתובתה.** לאו דוקא שהרי אינה מוחלת כתובתה בשביל שום מתנה שנותן לה בעל דאי קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרינן לקמן בשמעתין [קלג.] שהרי כך כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אבל מהנהו נכסים דיהיב לה מחלה שעבוד כתובתה דמינייהו לא תגבי כתובתה הואיל ובמתנת חנם באו לידה דאינה נותנת אל לבה שמא יבא בעל חוב ויטרפם בחובו הלכך תקרע כתובתה לגבי הני נכסים שלא תטרוף: **ותעמוד על מתנתה.** אם אפשר לה להתקיים הלכך כיון דלא הויא מתנה נמצאת קרחת מכאן ומכאן ומיהו מחילה בטעות ליתא דהויא מתנה גמורה היתה באותה שעה דהא אי בעי בעל מצי מסלק ליה בזוזי וכדאמר רבא בפסחים בפרק כל שעה (דף ל:) דבעל חוב מכאן ולהבא הוא גובה: **בבת אחותי כלה.** כלתי אשת בני שכתב לה בני כל נכסיו ואח"כ בא בעל חוב דבני לגבות חובו שקודם למתנה ומאוחר לכתובתה: **קניא.** ולא אמרינן עשאה אפוטרופא: **אלא לאו בבריא.** ושמע מינה דבבריא קניא דליכא למימר אפוטרופא עשאה דהא קאי הוא ובשכיב מרע איירי שמואל ולא בבריא: **רב עוירא מוקי בכולהו.** כדאמרינן לעיל [קלא:] כולהו קנו דהיינו בת אצל הבנים ואשתו ארוסה ואשתו גרושה וה"נ הך אשתו דקתני היינו אשתו ארוסה ואשתו גרושה ומיהו בבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני. ואי קשיא הא רבינא נמי באשתו ארוסה ואשתו גרושה מוקי לה כדמפרש לקמיה וא"כ אמאי קאמר גמרא רב עוירא מוקי לה בכולהו לימא נמי רב עוירא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה דהא ליכא בינייהו אלא בת אצל הבנים לחוד כדפרישית לעיל [קלא: ד"ה ורב עוירא] ובבת אצל הבנים ליכא לאוקומה דהא אשתו קתני תריץ משום דאמרן לעיל רב עוירא משמיה דרבא אמר כולהו קנו כו' [קלא:] הילכך נקט נמי הכא כי ההוא לישנא דלעיל: הכי גרסינן **רבינא מוקי לה באשתו ארוסה ואשתו גרושה: אמר ר"נ הלכה תקרע כתובתה ותעמוד על מתנתה.** דלא תטרוף כתובה מהני נכסים אע"פ שקדמה לבעל חוב שהרי מחלה שעבוד אלנס משום דבאו לידה במתנה ומיהו אם קנה נכסים אחרי כן תגבה מהן כתובתה כדאמרי' לקמן בשמעתין. והא דאיצטריך ר"נ לפסוק הלכה כחכמים היינו משום דאיכא לאקשויי דידיה אדידיה כדמקשי ואזיל ואשמועינן ר"נ דשינויא דקא משנינן דלא תקשי דידיה אדידיה שינויא הוא ואם לא אמר הלכה כחכמים הוה אמינא דס"ל כר"א כדמוכחא הך מילתא דלקמן: ומתמהינן **ור"נ לא אזיל בתר אומדנא.** דהא מאומד הדעת יש לנו לומר דלא מחלה שעבוד הני נכסים בשביל המתנה: **מתנתו מתנה.** שהרי לא פירש בשעת מתנה בשביל שאני סבור שמת בני אני נותן מתנה זו: **יודע.** היינו אומדנא אע"פ שלא פירש נמי כמי שפירש דמי: ומשני ה"נ בתר אומדנא אזיל ר"נ דקאמר תקרע כתובתה דניחא לה בהך מתנה משום דתיפוק קלא דאיהי מהימנא וחשובה גבי בעלה ומשום הכי כתב לה כל נכסיו ובההיא הנאה מחלה שעבוד כתובתה ואמרה אי אתי בעל חוב וטריף להני נכסי לא חיישינא: **תנן התם.** במס' פאה בסוף פ"ג (משנה ז). ומשום דבעי עלה רבא בבריא היאך נקט לה נמי הכא: הכי גרסי' לה **הכותב נכסיו לבניו** ולא גרסינן כל: **וכתב לאשתו קרקע כל שהוא.** ולא פירש אם לשם מתנה דאי לפרעון כתובתה הרי הוא כמו שפרע לה קצת כתובה וכ"ע מודו דמה שנתן לבניו אינו כלום דמשועבד היה לכתובתה: **אבדה כתובתה.** לא אבדה אבדה ממש שאם יקנה נכסים אח"כ תגבה מהן המותר כדלקמן דהא כתב לה דקנאי ודעתיד אנא למיקני אלא אבדה כתובתה מהני נכסים שאם לא יקנה הבעל נכסים אחרים הרי הפסידה שמאלו שנתן לבניו לא תגבה עוד דנתרצית להם במתנה זו הואיל ונתן גם לה קרקע כל שהוא וכדמפרש טעמא ואזיל וכגון שחלק להן ולה כל נכסיו אבל שייר אפילו חד דיקלא שלא חלק אותו אמרינן לקמן [קלג.] מגו דנחתא אדיקלא נחתא נמי אכולהו: וקא פריך **משום דכתב לה קרקע כל שהוא כו'.** בתמיה: **אמר רב במזכה להן על ידה.** עסקינן שנתנה לו סודר שלה להקנות לבנים כדקיי"ל (ב"מ דף מז:) בכליו של קונה דמוכחא מילתא מדקא משתדלא בזכיית הבנים וגם נתן לה קרקע כל שהוא ואינה מערערת כלום כיון דאיכא תרתי ודאי נתרצית להם בלב שלם להיות קונין מתנה זו שלא תוכל לטרוף מהן כתובתה ומחלה להן השעבוד שעל הנכסים הללו והפסידה כתובתה אם לא תמצא מקום אחר לגבות: **ושמואל אמר.** אפילו אין מזכה להו על ידה אלא שהיתה לשם בשעה שכתב נכסיו לבניו והיא שותקת דכיון דכתב לה קרקע כל שהוא נתרצית ושתיקה כהודאה דמיא אבל אם לא נתן לה כלום שתיקה אינה אלא כדי לעשות נחת רוח לבעלה: **רבי יוסי ברבי חנינא אמר.** אפילו לא היתה שם ולא חלק בפניה אלא שאמר לשון זה כשכתב לה ההוא קרקע כל שהוא טלי קרקע זו בכתובתיך והיא לא ערערה ודאי מחלה שעבודה משאר הנכסים. ואחרון אחרון מיקל:

ומקולי

למחצה לשליש ולרביע גובה כתובתה מן השאר. תימה מאי קמ"ל פשיטא ואומר ר"י דרבותא קמ"ל דכשנותן לה פירות שדה אחת שתי שנים או שלש לא יוכלו היתומין לטעון ולומר שתטול כתובתה מאותה שדה שיש לה פירות אלא גובה כתובתה משאר שדות שאין לה בהן כלום לפי שרוצה ליטול כתובתה מיד ובשדה שיש לה פירות אינה יכולה ליהנות מכתובתה עד שתי שנים או שלש שהן זמן פירותיה:

מכלל

מסורת הש"ס

א) לקמן דף קמו: [תוספתא דכתובות פ"ד], ב) פאה פ"ג מ"ז [לקמן קנ:],

גליון הש"ס

גמרא דניחא לה דתיפוק עלה קלא. עי' לקמן דף קנ ע"ב תוס' ד"ה ואלו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אין מתנתו מתנה בידוע שאילו היה יודע: **(ב)** רשב"ם ד"ה גובה כתובתה מן הקרקע דבשביל כצ"ל ותיבת כל נמחק ונ"ב ע"ל בדף זה ע"ב פירש הרב דאינה גובה כ"א מותר כתובתה וכו':

מוסף רש"י

ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים. כששמע שמת בנו, אך לא פירש שבשביל מיתת בנו הוא עושה, אלא סתם נתן (לקמן קמו:). **מתנתו מתנה.** אחרי שלא פירש ותלה במיתת בנו, דלא אזלינן בתר אומדן דעתיה (שם).

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ו מהל' זכייה הלכה ד סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' קז סעי' א טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף ד:

קט ב מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קי ג מיי' שם הל' א וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף א:

קיא ד מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קז סעיף ג:

קיב ה מיי' שם הלכה ט ועי' במ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קו סעיף א וטוש"ע ח"מ סי' רמו סעיף יג:

◆

רבינו גרשום

דלאו אמן היא. מהו מי אמרינן הואיל דהני בנים לא מחייבי בכבודה כולי האי משום מתנה הוא יהיב לה וקנתה או דלמא הואיל וכל דהו שייכי בכבודה דכתי' כבד את אביך ואת אמך לרבות אשת אביך ודאי משום דינהגו לה יקרא עבד ועשאה אפוטרופא ולא קנתה: אמר רבא כולהו. הני נשי לא קנו משום דעשאן אפוטרופא משום שיש להן חביבות וקורבית דעת: לבר מאשתו ארוסה ואשתו גרושה. דלא יהיב דעתיה לגביהו כולי האי: ורב עוירא אמר משמיה דרבא כולהו קנו. לשום מתנה: לבד מאשה אצל הבנים. דחייבים בכבוד אמן ואיכא למימר משום אפוטרופא היא והכי נמי אשה אצל בני הבעל דשייכי כל דהו בכבודה: בעי רבא. הא פשיטא לי דהאי דקאמר עשאה אפוטרופא בשכיב מרע הוא. אבל בבריא שכתב לה היאך. מי אמרינן שכיב מרע הוא דעשאה אפוטרופא משום דניחא ליה דלישתמעון מלה בתר דימות עלייהו דבנים דלינהגון בה יקרא אבל בריא הואיל דכתב לה ודאי משום מתנה הוא דכתב דאי משום דאפוטרופא הא קאים איהו בחיים ואי חזא דלא נהגו בה יקרא מצי לאכוחינהו אמאי לא תנהגו לה יקרא לאמכון. או דלמא בריא נמי ניחא ליה דלישתמעון מלה מהשתא מחיים כי היכי דניחא ליה דלאחר מיתתו ינהגו לה כבוד ועשאה אפוטרופא מעכשיו: ת"ש הכותב פירות נכסיו לאשתו. במתנה גובה מן הקרקע ששייר דהני פירות לא יהיב לה משום כתובתה אלא משום מתנה: כתב לה הני פירות למחצה או שליש או רביע. יהב לה במתנה גובה כתובתה מן שאר פירות. והכותב כל נכסיו קרקע ופירות לאשתו במתנה ויצא עליו שטר חוב ר"א אומר תקרע מתנתה ותעמוד על כתובתה וכתובתה קודמת לשטר חוב ואמאי [לא] תעמוד על מתנתה דאזלינן בתר אומדן דעתיה דהאי דיהיב לה כל נכסיו משום הנאתה עבד. ולהרווחה סבר אי מציא למינקטינהו כולהו הרי מוטב ואם יבואו בעלי חובות שלי איני רוצה שיאמרו לה מחלת כתובתיך בשביל מתנתיך ושטרינו קודם למתנתך משום דהא נתכוון להרווחה א) כולה כשנתן

רבינו גרשום (המשך)

לה מתנה ולא להפסידה הלכך אינה מועלת לה מתנה משום בעלי חובות של בעלה ולא תפסיד בשביל מתנתה. אלא תקרע מתנתה ותעמיד על כתובתה ותגבה כתובת' מן הנכסים משום דשטר כתובתה קודם לשטר חובו. וחכ"א לא אזלינן בתר אומדנא אלא תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה לבעל בשביל המתנה. ב) ואח"כ הוציא בעל חוב שטר חובו שקדם שיעבודו לשיעבוד מתנתה והוציא מידה הנכסים ונמצא קרחת מכאן ומכאן מכתובה וממתנה: מעשה ואירע דבר. כענין הזה בבת אחותו של ר' יהודה שהיתה כלה ועשה לה ארוס כתובה מן האירוסין ואחר כך כתב לה נכסיו במתנה ומת ובא מעשה לפני חכמים שהוציא בעל חובו של ארוס שטר חובו ואמרו חכמים תקרע כתובתה ותעמיד על מתנתה משום דאיכא למימר דמחלה כתובתה על אותה מתנה ותעמיד על מתנתה כו'. אלא לאו בבריא ואמרי' קניא משום דקאים ותפשוט מהכא בעיא: לא לעולם בשכיב מרע. ודקאמרת הא לא עשאה אלא אפוטרופא ולא קניא איכא דקניא ואיכא דלא קניא. ורב עוירא מוקים לה לעיל בכולה דקני משום מתנה לבד מאשה אצל הבנים ואשה אצל בני הבעל. ורבינא לא מוקים לה דקנו בכלהו אלא אשתו ארוסה ואשתו גרושה בלבד קנו כדפריש לעיל ולעולם בשכיב מרע ומהא לא תפשוט לבריא: למימרא דרב נחמן לא אזיל בתר אומדנא. דלא אמרינן מסתבר לפי אומד דעתו דהא מתנה כדי ליפות כחה נתנה חוץ מכתובתה ולא כדי להחליש כח כתובתה שתמחול כתובה בשביל מתנתה: והתניא. דאזיל בתר אומדנא: דתניא הרי שהלך בנו למדינת הים כו' ר"ש בן מנסיא אומר אין מתנתו מתנה. משום דאמידא דעתו למימר אילו היה יודע שבנו קיים לא היה כותבן לאחרים. ואמר רב נחמן הלכה כר"ש בן מנסיא אלמא דאזיל בתר אומדנא. ומשני ודאי אזיל בתר אומדנא והכא נמי בהא איתתא דקאמר הלכה תקרע כתובתה וכו' דקא סברת דלא אזיל בתר אומדנא אין ודאי אזיל בתר אומדן דעתה דידה (אזיל) דאמדינן דעתה למימר דניחא לה למירע ליה כתובתה בשביל כבוד שעושה לה דכותב לה כל נכסיו כדי שיצא לה קול שחשובה היא בעיניו כל כך ומחלה לה כתובתה בשביל מתנה הלכך תקרע כתובתה ותעמוד על מתנה: תנן התם. במס' פאה: וכתב לה קרקע כל שהוא. דוקא כתב אבל אי לא כתב לא אבדה כתובתה משום דאיכא למימר דלא בעיא לצעורי בעלה לא מיחה: במזכה להן על ידה. שתקבל לכל אחד חלקו שלא בפניהם היה וזיכתה לכל אחד ולא מיחת אמרי' דמחלה כתובתה באותו קרקע כל שהוא: ושמואל אמר במחלק לפניה. כל נכסיו והיא שותקת מחלה.

א) אולי צ"ל להרווחה דילה. ב) נראה דצ"ל ואם אח"כ הוציא וכו' מוציא מידה הנכסים ונמצאת קרחת וכו'.

פי' רשב"ם העקרי

בנין דיכרין והבנות ליהוי מיתזנן מניכסיה כדתנן בכתובות [נג:] הלכך ילפי מהדדי מה הבנים כו' דהא ירתון תנן אף הבנות כו' כדמפרש לעיל דמחיים לא כפינן ליה לאב אלא אומרים לו יזוד (צ"ל ירוד) ילדה כו' [כתובות מט:]: **וכי דינא בתרא מעין בי דינא קמא תקון דלא תקשי תקנתא אתקנתא.** שיתמהו הבריות למה נשתנו זו מזו. והשתא לא איפשוט לן אי איירי ריב"ב בבריא אי לא הלכך מספקא לן ומה שתפס תפס: **הכותב כל נכסיו.** כלומר הנותן במתנה. ובשכ"מ מיירי ולקמן בעי בבריא היאך ומשום הכי נקט לה הכא והך נמי דאמרי' לקמן תנן התם הכותב כו' דבכולהו בעי רבא בבריא היאך: **לא עשאה אלא אפוטרופא.** דכיון דלא שייר לבניו מידי איכא למימר דלהכי כתב לה שיהו כל בניה מחלקין לה כבוד משום דלוקי אבוהון נכסי ברשותה לפרנסם מהם כפי אומד דעתה ויהיו כפופין לה ומחדא מתלתא הלכתא בלא טעמא קא חשיב לה לדברי נבואה הם [לקמן קמד.] שאנו סותרין את המתנה מדעתנו ולמימר דלאפוטרופוס בעלמא שוייה. ודוקא כל נכסיו דליכא שיור לא במקרקעי ולא במטלטלי אבל איכא שיור קנתה. ודוקא אשתו אבל אחר שכתב לו שכ"מ כל נכסיו קיי"ל לקמן בפ' מי שמת דאם מת קנה הכל דכיון דלא שייר מידי לוואת שכ"מ היא זו שהיה ירא למות והוו דבריו ככתובין ומסורין: ה"ג לה לכולה כו' (כדפוס) עד והכי פירושא פשיטא דאם כתב כל נכסיו לבנו גדול לא קנה דלא עשאו אלא אפוטרופא לכבודו נתכוון שיחלקו לו אחיו כבוד בשביל שיהא אפוטרופוס בנכסיהם: **אפי' קטן המוטל בעריסה.** לא קנה דאפוטרופוס שוייה: